

O ZIDAVI SOKOLSKEGA DOMA V ŠKOFJI LOKI 1919/22

Zamisel o zidavi sokolskih domov se je pojavila šele po nastanku jugoslovanske države, takrat imenovane Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. Pred prvo svetovno vojno so loški Sokoli telovadili v Spodnjem Karlovcu v stavbi kavarnarja Karlina, to je v hiši, kjer je sedaj glavnikarska Bernikova delavnica, po vojni pa v prostorih Franca Dolenca na Štemarjih, kjer je sedaj dijaški dom. Narodna čitalnica je imela oder in svoje prireditve v prostorni veži v I. nadstropju gostilne Pri kroni.

Februarja 1919 so v Loki sestavili odbor za gradnjo Narodnega doma. Predsednik je bil Rafael Thaler, podpredsednik Matevž Hafner, blagajnik Humbert Caleari, tajnika Mihael Luznar in Joško Ziherl; člani pa so bili Franc Dolenc st., Slavko Flis, Josip Deisinger, Alojz Jaklič, Janko Potočnik, Janez Ziherl, Rudolf Ziherl, dr. Franc Jerala, Franc Hribernik, Anton Komatar, Anton Hafner, Konrad Pecher in Anton Kašman. Ko je lastnik Krone, Avgust Sušnik, zaradi ureditve tujskih sob odpovedal Čitalnici prostore Pri kroni, je bila gradnja Narodnega doma še nujnejša in je odbor že pričel s pobiranjem prispevkov.

Oktobra 1919 je Joško Ziherl na izrednem občnem zboru Sokolskega društva poročal o delu odbora in o nakupu hiš št. 23 in 24 na Mestnem trgu ter gozdne parcele pri Sv. Ožboltu. Prodajalec Oroslov Dolenc iz Ljubljane za 55.000 kron in izgovoril dosmrtno stanovanje za Katarino Dolenc, imenovano Brbonova Katrea. Odbor je sklenil vzeti pod svojo streho tudi Narodno čitalnico pod pogojem, da ta prepusti svoje premoženje Sokolskemu društvu. Stavba bo dobila ime Sokolski dom. Na predlog Zahrastnika so izvolili stavbinski odsek za zidavo doma, temu na čelu pa izvršni odbor: predsednik Matevž Hafner, tajnik Franc Dolenc ml., blagajnik Humbert Caleari in gospodar Janko Potočnik.

Kupno pogodbo z Oroslovom Dolencem sta za društvo podpisala 29. 10. 1919 takratni starosta Slavko Flis in tajnik Rudolf Ziherl. Odbor za gradnjo je imel na voljo 40.334 K gotovine, za razliko do 55.000 K je pa najel posojilo pri Okrajni hranilnici in posojilnici v Škofji Loki. Dolg so nato poplačali z gotovino Sokolskega društva v znesku 12.368 K in Čitalnice v znesku 9060 K. Prepis lastninske pravice pri davčnem uradu je stal 2846 K. Posebna komisija je po pooblastilu društvenega odbora prevzela obe stavbi in gozd ter pregledala stanovanja in skladišča in določila najemnino. Po kupni pogodbi je imela Brbonova Katrea dosmrtno stanovanje v vsem traktu prvega nadstropja prednje hiše. Odstopila pa je eno sobo Narodni čitalnici za mesečno najemnino 20 K. Stanovalcem in najemnikom skladišč so pa določili najemnino takole: Gateju 15 K, Deisingerju 5 K, Potočniku 32 K, Zaletelu 3 K, Jenku 5 K, Antonu Hafnerju 3 K, Blažonu 4 K in Grimsu 13 K. Obe hiši sta bili zavarovani pri zavarovalnici v Gradcu za 600 goldinarjev. Prodajalec je izročil novemu lastniku

zavarovalno, dimnikarsko in čuvajno knjižico, na osnovi katere je bilo treba plačevati občini letno po en goldinar čuvajnine (Wachgeld).

Prednja hiša nima zaradi večkratne predelave več prvotne oblike. Če bi takrat obstajalo spomeniško varstvo kakor danes, bi ne smeli zunanosti tako spremeniti. V pritličju je imel delavnico in prodajalno urar Gatej, vhod vanjo je bil takšen, kakor je sedaj edino še na Lontrgu št. 5 (nekdanja 79). Pred hišo je bila kamnita klop, kakršno vidimo danes samo še pred Prajerco, kjer je sedaj Delavska menza. Ko so po smrti Katrce preurejali stanovanje za društvene namene, se je pokazalo, da je bil pod v veliki sobi napravljen še iz debelih, na roko vezanih plohov, pribitih z lesenimi žebli. Pravili so, da je zamozičen. Med špranjami v podu so delavci našli bakrene beneške novce. Vse to je dokaz, da sta bili hiši zelo stari.

Leto 1920 je potekalo predvsem v nabiralnih akcijah. Odbor je zaprosil za pomoč ljubljanske denarne zavode in večja podjetja. Od denarnih zavodov se je odzvala samo Jadranska banka s podporo 1000 K, sicer so pa v Ljubljani nabrali 8375 K. Nabiralne pole so poslali tudi ameriškim rojakom v upanju na pomoč v visoko vrednih dolarjih. Joško Ziherl je sestavil za ameriški časopis Slovenec proglas »Klic domovine prijateljem Sokolstva«. Prav tedaj se je vračal v Ameriko loški rojak Franc Jamnik, po domače Stricmanov z Lontrga, in obljubil, da bo tam stvar priporočal. A uspeha ni bilo. Urednik Ameriškega Slovenca je pisal, da se tamošnji rojaki ne bodo odzvali vabilu, ker so republikanskega mišljenja, v Jugoslaviji je pa monarhistični režim. Tako je ameriška akcija popolnoma propadla. Tudi Kranj se ni prav nič izkazal. Žabničani so le deloma izpolnili svoje obljube glede dobave smrek. Nepričakovano dobro pa se je obneslo tajno nabiranje prispevkov. Za to nabiranje so bili poverjeni Franc Dolenc st., Humbert Caleari in Joško Ziherl. Za darovalce so vedeli le ti trije in so prispevke vpisovali samo pod številkami. Tako so ti darovalci



Članstvo Sokola ob odprtju doma l. 1922. — Sedijo od leve: Avgust Blaznik, Jože Peterneš, Franc Prevodnik, Viktor Žužek, Franc Primožič, Janez Potočnik, Franc Dolenc st., Rudolf Ziherl, Stevo Šink, Janez Bernik, Franc Zebre, Albin Jamnik. Stojе v 1. vrsti: Janez Ziherl, dr. Božidar Fajdiga, Franc Hribernik ml., Rudolf Horvat, Vinko Zahraštnik, Anton Hafner, Vladimir Dolenc, Žane Maher, Jakob Dagarin, Franc Hribernik st., Humbert Caleari, Franc Adamič, Anton Komatar, dr. Fran Jesenko, Alojz Hafner, Franc Ambrožič, Franc Vraničar, Franc Caleari, Franc Dolenc ml. Stojе zadaj zgoraj: Ivan Sodnikar, Milan Lavrič, Josip Bernik, Joško Veber, Joško Ziherl, Franc Košca, Ivan Otujac, Janez Humer, Ludovik Fleš, Stane Kermc, dr. Jozo Čeh, Drago Gregorc, Ivan Klanjšek, Maks Nikler, Tone x, Ivan Oblak

ostali do danes in za vselej neznani. Ta akcija je prinesla 147.000 K. Če vzamemo, da je nakup obeh hiš veljal 55.000 K, je bil tajni prispevek za tiste čase zelo velika vsota. Da bi lahko primerjali njegovo vrednost v takratnih kronah, navajam, da je leta 1919 imel trgovski uslužbenec 500 K mesečne plače, za hrano in stanovanje pa je dal polovico tega. Kakor po vsaki vojni, so cene tudi po prvi vojni hitro rasle. Med gradnjo doma je tesarski mojster Bernard iz Hoste povišal plačilo delavca na 10 K na uro, svojo mojstrsko uro pa je računal 15 K.

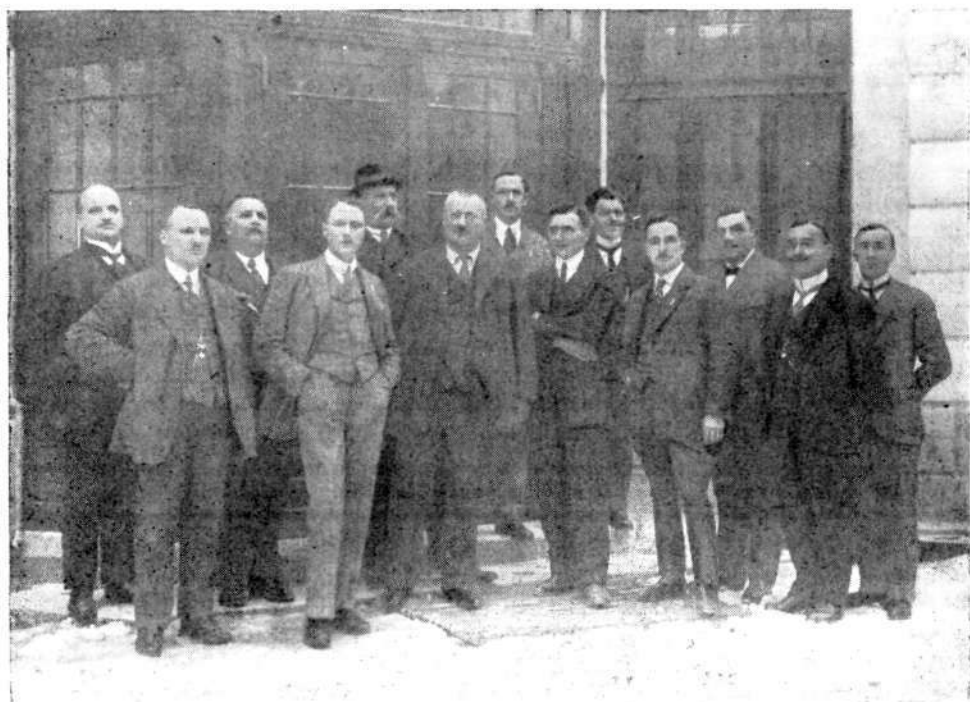


Franc Dolenc st., soustanovitelj, starosta
in mecen društva

Med zbiranjem sredstev je prišlo do nasprotnih mnenj, kje naj dom stoji. Del članov je zagovarjal prvotno zamisel, naj bo dom na prostoru kupljenih dveh hiš, drugi pa so bili mnenja, naj bi ga postavili kje na prostem. Zaradi teh nesoglasij je društvo dalo hiši naprodaj. Interesent je bil Anton Savnik. Društvo je ponudilo prodajo za 95.000 K, on bi pa dal le 65.000 K zaradi služnostnih pravic Katrice Dolenc. Zato so se pogajanja razbila. Humbert Calleari je nato odločno zahteval, naj takoj začno z zidavo. Predlagal je, naj dom sezi-dajo zadaj, vzporedno s prednjo stavbo. Tako dom sedaj stoji. Led je bil prebit in povabili so arhitekta Curka iz Ljubljane, naj napravi približni načrt v smislu Callearijevega predloga. Ko je odbor načrt v principu sprejel, je arhitekt napravil še predračun.

Stavbinski odsek je na seji januarja 1921 določil pododseke za nabiranje peska, apna, cementa, opeke, lesa in voznikov. Posebna deputacija je odšla v Kranj in naprosila ing. Emmerja za načrte za škarpo. Društvo je gradilo dom

v lastni režiji in se dogovorilo s stavbenikom Kopačem iz Žirov, da je prevzel delovno nadzorstvo za 320.000 K in preskrbel delavce in zidarsko orodje. V marcu 1921 so prispeli prvi delavci iz Žirov in se namestili v stari hiši doma, kjer so si tudi sami kuhali. V tem mesecu se je začelo tudi prostovoljno delo članstva, kopanje in dovoz gramozu od veštrskega mlina. Društvo se je dogovorilo s Katrcem Dolenc za odstop služnostnih pravic na vrtu in v tistem delu stavbe, ki bo podrt. Od Franca Ruparja, po domače Škrpina, je odkupilo svet za tri opornike, od Tončke Ziherl, po domače Pepelnakove, pa 45 cm sveta vzdolž škarpe. Dogovorilo se je tudi s sosedom Žigonom glede vmesnega zidu, pri čemer je uradno ugotovilo, da se njegova hiša naslanja na zid, ki je društven. Ob požrtvovalnosti vsega članstva je delo hitro napredovalo in je bil dom konec julija 1921 že pod streho. Avgusta sta se odpeljala na Dunaj Franc Dolenc st. in Jože Kalan ter tam nakupila vagon vseh vrst materiala — steklo, pločevino, peči, električni material, razno posodo in steklenino, kar se takrat pri nas ni dobilo ali pa le z veliko težavo. Do julija so bili izdatki za gradnjo večinoma kriti iz nabranih prispevkov, za nadaljnje stroške pa je društvo najelo posojilo pri Okrajni hranilnici in posojilnici v Škofji Loki v znesku 1.500.000 K. Za kritje so podpisali menice na svoj račun: Fr. Dolenc st. za 400 tisoč K, Fr. in H. Caleari 50.000 K, R. Ziherl 50.000 K, M. Hafner 40.000 K, A. Komatar 40.000 K, J. Veber 20.000 K, dr. T. Jamar 20.000 K, J. Potočnik 14.000 K, Fr. Hribernik 10.000 K, A. Hafner s Trate 10.000 K, A. Savnik 8000 K, A. Nadilo 6000 K, Fr. Primožič 4000 K in L. Fleš 4000 K.



Gospodarski odbor Sokolskega društva l. 1922. — Od leve: Josip Deisinger, Anton Kašman, Franc Dolenc st., Franc Dolenc ml., Ludovik Fleš, Matevž Hafner, Vinko Zahrastnik, Humbert Caleari, Franc Caleari, Rudolf Ziherl, Anton Komatar, Mihael Luznar, Avgust Blaznik



Odbor Sokolskega društva ob 25-letnici 1931. — Sedijo od leve: Franc Dolenc ml., Anica Ankele, Rudolf Horvat, Franc Dolenc st., Vinko Zahrastrnik, Elza Linke, Danica Dolenc. Stoje v 1. vrsti: Avgust Blaznik, Franc Zebre, Franc Vraničar, Stevo Sink, Franc Primožič, Leopold Vodeb, dr. Jože Rant, Jakob Kosel, Franc Košca. V zadnji vrsti: Jože Pecher, Franc Pavlica, Ivo Berčič, Jože Celjar, Vojteh Debeljak

V naslednjih mesecih so napeljali vodovod in elektriko, uredili sanitarije, postavili peči, ograjo na terasi in galerijo v veliki dvorani. Dekorativna dela sta napravila kipar Jurkovič in slikar Mirko Šubic. Mizarja Marguč in Jamnik sta izdelala vsak po 35 hrastovih miz, stole so naročili pri Jelencu v Velikih Laščah in pri Stadlerju v Gamelnah. Silvestrovo praznovanje 1921 je bilo že v Sokolskem domu. Ta prva prireditev v domu je bila ena najlepših, članstvo je dalo duška svojemu veselju nad opravljenim delom in uspehi. V letu 1922 so končali še druga dela — slikanje in pleskanje, postavitve gledališkega odra, napravo kulis, nabavo telovadnega orodja itd. Konec maja 1922 je bil dom dokončan in opremljen. Dne 6. julija 1922 so ga slavnostno odprli in dali Sokolskemu društvu v uporabo.

Stroški za gradnjo doma so bili naslednji: zidarska dela 526.723 K, mizar-ska dela 275.172 K, tesarska dela 106.354 K, kleparska dela 70.365 K, pleskarska 73.000 K in slikarska dela 46.612 K, kanalizacija 28.951 K, vodovod 29.111 K, notranja oprema 161.720 K, oder in kulise 218.118 K, električna inštalacija 84.543 K, steklo 29.523 K, umetnine 21.125 K, nadzorstvo 19.667 K, načrti 2.000 K, opeka 120.000 K, cement 129.000 K, pesek 5.142 K, apno 26.920 K, železje 154.620 K, les 49.193 K, vožnje 8.581 K, železniški prevozi 40.196 K in peči 16.320 K, skupaj 2.242.956 K. V teh stroških pa niso vštete dajatve, za katere člani niso zahtevali plačila, npr. nabava materiala na Dunaju v znesku 331.216 kron ter lesa v znesku 261.416 K. Upoštevano tudi ni prostovoljno delo članstva in brezplačno opravljeni prevozi. Stavbinski odsek je maja 1922 končal

svoje delo, upravo doma je po društvenih pravilih prevzel gospodarski odbor, ta je moral skrbeti tudi za plačilo preostalega dolga v znesku 243.992 din.

V gospodarski odbor so bili izvoljeni: za predsednika Matevž Hafner, za podpredsednika Franc Dolenc st., za gospodarja Rudolf Zihlerl, za tajnika Franc Dolenc ml., za odbornike Ludovik Fleš, Anton Kašman, Humbert Caelari in Anton Savnik. Za čimprejšnje plačilo dolga je odbor storil vrsto ukrepov in gospodarskih akcij. Članarino je društvo zvišalo od 5 na 10 din, veliko članov se je zavezalo poleg članarine plačevati še poseben mesečni prispevek, ki je dal do 1927. leta 53.394 din. Gospodarski odsek se je lotil nakupa in prodaje vina, krompirja, jabolk, dobave kamenja železniški upravi, instalacije kina in raznih društvenih prireditev. Konec 1927 je dolg znašal 25.000 din, to vsoto so zbrali s prostovoljnimi prispevki, tako da je bil dom z vsem inventarjem do občnega zbora januarja 1928 popolnoma plačan.

Sokolski dom v Loki je bil zgrajen z vrhano mero idealizma, požrtvovalnosti in zanosa vsega članstva in prijateljev sokolstva brez vsakih občinskih in državnih dotacij. Od zgraditve naprej je bil dom središče sokolske kulturne dejavnosti, skozi telovadnico tega doma je šla večina borcev NOV iz Loke in bližnje okolice. Našteti vse, ki so s prispevki in delom pomagali zgraditi dom, ni mogoče. Omeniti pa moram glavne stebre, na katerih je slonelo najpomembnejše delo. Matevž Hafner je bil na čelu gospodarskega odbora od začetka gradnje do okupacije leta 1941, vodil je odbor v vseh njegovih gospodarskih akcijah. Franc Dolenc st., dolgoletni starosta, je bil duša društva in njegov mecen. Franc Dolenc ml. je bil neumoren sokolski delavec in organizator. Izpolnili so svojo dolžnost po sokolskih načelih: Ne časti, ne slave!

Viri: Sestavek sem napisal po zapiskih Franca Dolenca ml. in po lastnem spominu.

Résumé

LA CONSTRUCTION DE LA MAISON DES «SOKOLS» A ŠKOFJA LOKA 1919/22

Après la 1^{re} Guerre Mondiale, la Société de gymnastique des «Sokols» (faucons) — organisation de défense nationale — et le Cercle de lecture national à Škofja Loka ont fait construire la Maison des Sokols sur le Mestni trg, actuellement No 16, où se trouve le cinéma Sora. A cet emplacement il y avait jusque là deux vieilles maisons d'extérieur caractéristique. Le souci de la construction fut assumé par une section de construction spécial de la Société des Sokols. La maison fut solennellement inaugurée le 6 juillet 1922. L'administration de la maison fut prise en mains par un comité économique.